

PRINOS POVIJESTI HRVATSKIH PAVLINA

Ante SEKULIĆ, Zagreb

1. Početkom travnja 1988. boravio sam u pavlinskim samostanima u *Krakówu* (na Szkatce) i *Czestochowi* (Kordeckiego 2). Radna zajednica *Muzeja za umjetnost i obrt* (Zagreb, Trg maršala Tita 10), posebice pak *Odbor za pripremu izložbe o pavlinima među Hrvatima*,¹ našli su mogućnost da me upute na studijski put u Poljsku kako bi što potpunije i pouzdanije bili našoj javnosti predstavljeni pavlini – "bijeli fratri" – koji su punih pet stoljeća bili utkani u hrvatski društveni i kulturni život, od 13. stoljeća pa sve do ukinuća Reda u našim krajevima u prvoj polovici 1786.

U svojim radovima o pavlinima nastojao sam prikazati povijest pavlina među Hrvatima,² povijest njihovih samostana³ i naših velikana koji su pripadali spomenutom Redu.⁴ Međutim u krakowskom i čenstohovskom pavlinskom samostanu pohranjena je građa o našim pavlinima koju pisci Kamilo Dočkal, Janko Barlè, Vjekoslav Noršić i drugi ne spominju. Djelomice je bilo spomena o čenstohovskim slikama u povodu proslave 500. obljetnice "rođenja miljevačkog velikana kardinala i biskupa Jurja Utišinovića".⁵

Želio sam zato – prijateljski i srdačno primljen⁶ – iskoristiti svoj boravak u spomenutim samostanima. Osjetio sam također u sebi obvezu upoznati naše ljude, najprije znanstvenike, sa svojim bilješkama. Uvjeren sam naime da podaci iz njihovih

---

¹ Među suradnicima u poslu oko izložbe posebice zahvaljujem na zauzetosti oko moga puta u Poljsku prof. Vladimiru Malekoviću, direktoru Muzeja i dr. Đurđici Cvitanović.

² Knjiga *Pavlini među Hrvatima* nalazi se u tisku kao prva u nizu nekoliko (o pavlinima). Nakladnik je *Kršćanska sadašnjost* u Zagrebu. Kopija rukopisa pohranjena je u Krakówu, u Arhivu pavlinskog samostana, sign. B 263.

³ Knjiga *Remete* objavljena je u Zagrebu 1986. kao sv. II. u nizu knjiga o pavlinima, a kao XXIII. sv. *Analecta croatica christiana* koje tiska *Kršćanska sadašnjost* kao dokumentacije i istraživanja.

⁴ Primjerice: Juraj Utišinović, *tragični graditelj povijesti*. Zbornik, Miljevci, 1982, 44–86. – Borković Martin biskup, *Croatica christiana periodica*, Zagreb, IX (1985) 15, 65–88.

⁵ Zbornik Jurja Utišinovića (...), Miljevci, 1982, 3.

⁶ General Reda o. Józef Ptatek preporučio je svojoj subraći u Czestochowi da mi pomognu u radu u Arhivu, Knjižnici i pregledu Riznice i slika. O dr. Janusz Zbudniewek (Kraków) bio mi je suradnik u istraživanjima, tumač u pojedinim pitanjima. Obojici dugujem zahvalnost kao i njihovim velikim samostanskim zajednicama (u svakoj oko 100 redovnika).

bilježaka mogu potaći ljubitelje naše baštine i znatiželjnike te ih uputiti na šira, dublja i sveobuhvatnija istraživanja.

2. Bilješke iz Krakówa

Pavlinski samostan u Krakówu na Skatce (Skateczna 15) utemeljen je 1472. Samostanska je crkva posvećena sv. Stanislavu, biskupu i mučeniku. Od prve polovice 17. stoljeća u samostanu je pavlinsko učilište (Filozofsko-teološki institut). Danas u njemu boravi oko stotinjak redovnika: mladi svećenički pripravnici (klerici) i njihovi profesori. Smješten uz Vislu, nedaleko od kraljevskog Wawela i Jagielonskog sveučilišta, samostan je svojevrsno pavlinsko kulturno-znanstveno središte koje obiluje umjetninama, brojnim rukopisima i bogatom knjižnicom.

Za hrvatsku kulturnu povijest važni su sljedeći rukopisi u krakowskom pavlinskom samostanu:

a) *Disputatio prima de existentia, essentia, obiecto subiecto et necessitate poenitentiae* (...)

Veličina 19,4 x 15,4 cm, str. 1–442. Latinski tekst, pisala ista ruka, pismo majuskula. Nedostaje naslovna stranica. Rukopis je oštećen kao i hrbat. Sadržaj: pet rasprava o pokori, 13 pitanja; u rukopisu je arbor affinitatis – stablo rodbinskih veza, a posebice je na str. 440–441 otisnut interpretatio nominum affinitatis, gdje je nepoznati pisac zabilježio latinske i hrvatske nazive obiteljskih veza (baba, djever, kćer, muž, maćeha, nevjesta, pašanog, pastorač, očuh, svekrva...).⁷ Sygn. B. 32.

b) *Tractatus scholastico dogmaticus de Ineffabili Incarnati Verbi Mysteriorum in tertiam partem Summae Theologicae Doctoris Angelici s. Thomae* (...) per Rev. patrem Bennitium Tekessa, Ordinis s. Pauli primi eremitae presbyterum in celeberrimi Instituti coenobio Lepoglavensi (...) per R. fratrem Paulum Szadkowski (...) tertii anni theol. a die 1. Novembris ... expositi ...

Veličina 23,4 x 18,4 cm, str. 3–409. Latinski tekst. Čitljiv rukopis, neujednačen. Na str. 4 je pripomena: Condiscipuli hujus tractatus Xaverius Hreglanovich, Istriani.; Valerius Leschau, Bruno Bogdan. (...) ⁸

Sygn. VII B 1, Br. inv. 917, 918.

c) *Liber vitae et mortis sive cathalogus primus Ordinis s. Pauli primi eremitae* (...); *Cathalogus almae Provinciae Istriacae et Vinodol.* (pag. 78–81); *Cathalogus almae Provinciae Croatiae* (pag. 97–106) ...

Veličina 31 x 18,5 cm, tvrdi uvez. Imena ispisana u stupcima. Ravnim vertikalnim crtama razdijeljene su rubrike. Rukopis uglavnom čitljiv. Pisale su ga razne

⁷ Rukopis je nekoć pripadao jasnogorskom pavlinskom samostanu i bio je zabilježen pod sign. VII B 2. U krakovskom samostanu nalazi se tek poslije 1762. jer ga u popisu spomenute godine nema, ali je zabilježen u 1844. kao filozofski rukopis raznih autora i upisan pod br. 6670. – Usp. Zofia Kowalska-Urbankova, Janusz Zbudniewek, Katalog rekopisów biblioteki Paulinów w Krakowie na Skatce, *Studia Claromontana* 8, 390–391.

⁸ O Beniciju Tekessi zabilježeno je da je položio zavjete 11. listopada 1739. u 19 godini života i da je umro 1776. Usp. *Liber vitae et mortis sive cathalogus primus Ordinis s. Pauli primi eremitae* (...) Provinciae Croatiae. Pisac rukopisa je poljski pavlin Andrija Pavao Szadkowski (Szatkowski), poznati redovnik u povijesti poljskih pavlina.

ruke. U popisu naših pavlina (istarske i hrvatske redodržave) nema posebnih bilješka.⁹

Oznaka: *Arhivum oo. Paulinów w Krakówie na Skatce*, 99.

Brojne bilješke koje su ponudili *Rekopisy biblioteczni* u Krakówu, u drevnom pavlinskom samostanu bile su izvrsna priprava za građu o hrvatskim pavlinima u čenstohovskim ustanovama: u arhivu, knjižnici, riznici i drugim sadržajnim odjelima i odajama golemoga samostana na Jasnoj Góri, u generalnoj kuriji Pavlinskog reda.

3. Jasnogorska svjedočanstva o hrvatskim pavlinima

U golemom prostoru jasnogorskog prošteništa i samostana našao sam se pro hladnoga travanjskog podneva ispunjen veoma različitim raspoloženjima: od znatiželje do kritičke pozornosti, od blage mirnoće do spisateljsko-znanstvene gorljivosti. Nakon susreta sa svetištem Gospe Czestochowske i vrhovnim poglavarem Reda o. Józefom Ptatekom ponudio mi je moj pratilac dr. Janusz Zbudniewek *rukopisno* djelo: *Martinus Streska*,¹⁰ *Annalium Ordinis s. Pauli primi Eremitae monachorum sub Regula divi Augustini Deo famulantium – volumen Tertium – (...) ab anno aerae vulgaris 1727. ad 1775. ejusdem sacri Ordinis status (...)*

Veličina – velika oktava, str. 7 do 769. Rukopis je pisala ista ruka, čitljivo.

Oznaka: *Archivum CMC*, br. 534.

U istom rukopisu od str. 771 do 930 je *Supplementum post abolitum in terris et ditionibus Austriacis Paulinum Ordinem a viro ecclesiastico Archidioecesis Strigonensis parcho (...)*.

Sadržajno ljetopis počinje razdobljem kada je službu vrhovnog poglavara Reda obavljao Stjepan Demšić. Već na str. 3 bilješka je *controversia inter Provincias Hungaricam et Croato Slavonicam ratione thesauri Sacri in Lepoglavensi conventu depositi*, a zatim se nižu podaci, opisi događaja (primjerice: požar u Lepoglavi, kolovoz 1730, str. 55; redovnički kapitul 1731, str. 65; smrt nadbiskupa Eszterházya cum brevi gestarum recensione, 1745, str. 305–318, itd.).

---

⁹ Popis naših pavlina istarsko-vinodolske redodržave započinje (str. 78) s redovnikom Ivanom *Kolarićem*, koji je položio zavjete 1709. U popisu spomenute provincije zabilježeno je 104 redovnika. Popis redovnika hrvatske redodržave započinje (str. 97) s Andrijom *Mužarom*, koji je položio zavjete 1703. Posljednji su zabilježeni 1780. Petar *Kovačić* i Vinko *Horvat*. Tit *Brezovački* položio je zavjete 22. listopada 1773. u dobi od 16 godina. Moram upozoriti da hrvatske pavline treba tražiti također u popisu redovnika ugarske provincije u istoj rukopisnoj knjizi na str. 3–16.

¹⁰ Martinus Streska (Streszka), povjesničar Pavlinskog reda, čije je spomenuto djelo otkriveno ljeti 1936. u čenstohovskom samostanu, završeno je kao rukopis 9. kolovoza 1775, ali svršetak je napisao – kako je spomenuto – nepoznati svećenik-župnik ostrogonske nadbiskupije. Streska je podrijetlom bio – jamačno – Slovak, ali je pripadao ugarskoj pavlinskoj redodržavi u kojoj je obnašao različite službe: bio je prior, definator, profesor u Sajóládu (1740). Rukopisnim djelom obilato se služio Emil *Kisbán* u djelu: *A magyar Pálosrend története*, II, Budapest, 1940, 12, 16, 22, 54, 93, 98, 121, 294, 305, 357, 358, 362, 363, 391, 417.

Među rukopisima koji su pohranjeni u jasnogorskoj knjižnici *Bibliotheca Claramontana*, a pisci ili prepisivači su naši pavlini, zabilježio sam sljedeće:

a) Petrus *Hercigonja*,¹¹ *Universa rationalis philosophia* Anno 1737, scripta per fratrem Stanislao Kovachich.

Veličina 23 x 18,5 cm, str. 7–514, uvez koža, majuskula, istaknuta poglavlja.

Oznaka: Nr. 10 Sign. II – R 106

b) Venceslaus *Grubacs*,¹²

Philosophia rationalis. Logica Rukopis iz 1759.

Veličina 23,5 x 19 cm, str. 525, index str. 523–524, uvez kožni, latinski čitljiv.

Oznaka: Nr 201

Sign. II R 114

c) Venceslaus *Grubacs*,

Philosophia

Veličina 23 x 18,5 cm, str. 2–627, latinski tekst, majuskula, uvez kožni.

Na naslovnoj je stranici uz ime V. Grubacsa pripadnost redodržavi: prov. marit. Istriae.

Rukopis je rađen In venerabili conventu Ulimiensi, anno Dni MDCCXLIX (1749)

Oznaka: Nr. 158

Sign. II R 116

d) Franciscus *Gallovich*,¹³

Philosophia naturalis peripathetica

Rukopis iz 1721 (Finis ??? die 11. August 1721)

Veličina 22,8 x 18 cm, str. 3–477.

Oznaka: Nr. 292

Sign. I R 216

---

¹¹ Petar *Hercigonja*, Hrvat rodom iz Tuhlja. Redovničke zavjete položio 1. studenoga 1722. u 21. godini. Godine 1743. bio je prior samostana sv. Jelene u Čakovcu. Umro je u Ulimju 17. lipnja 1778. kao definator hrvatske redodržave. Usp. Vj. NORŠIĆ (...), *Kat. list.*, 1912, br. 47.

¹² Vjenceslav *Domitrović Grubač* pripadao je istarsko-primorskoj pavlinskoj provinciji. Bio je u Crikvenici 1781. prior samostana. Bio je provincijal. Usp. E. KISBÁN, *A magyar Pálosrend története*, II. 414.

¹³ Franjo *Galović*, Hrvat iz Koprivnice. Redovničke je zavjete položio 25. listopada 1711. u 21. godini kao *logicus*. Bio je profesor filozofije i bogoslovlja u Lepoglavi. Umro je 12. siječnja 1728. u Lepoglavi. Usp. *Liber vitae et mortis* (...), ad 1728.

e) Franciscus *Valentekovich*,¹⁴

Tractatus theologicus – De angelis, ultimo fine hominis eiusquem beatitudine ac actibus humanis

Rukopis iz 1737.

Veličina 22,8 x 18,5 cm, str. 1–257 (+ prazno do 262), latinski tekst, majuskula, uvez kožni.

Oznaka: Nr. 185

Sign. I R 252

f) Stanislaus *Kovachich*,¹⁵

Universa philosophia – pag. 70–120

Philosophia rationalis – pag. 124–776.

Rukopis je rađen 1745, ista ruka, majuskula, tvrdi uvez, koža, sačuvan.

Veličina 23 x 19 cm, str. 1–776.

Oznaka: Nr. 253

Sing. I R 271

g) Gabrijel *Passero*,¹⁶

De Deo existente, vivente (...), Uno et Trino

Rukopis iz 1763–1764. pisan: In monasterio de Lepoglava.

Veličina 23 x 18,5 cm, str. 1–520, latinski tekst, neujednačen rukopis, uvez tvrdi, koža.

Oznaka: Nr. 361

Sign. II R 131

Uz rukopis Martina Streske, u kojemu su brojni podaci o našim pavlinima i zbivanjima na našem području, spomenuti su rukopisi hrvatskih redovnika sa-
držajno filozofsko-bogoslovska djela pisana latinskim jezikom. Po veličini su uglav-

---

¹⁴ Franjo *Valenteković*, ml. rodом iz Križevaca. Redovničke zavjete položio je 7. studenoga 1720. u dobi od 19 godina kao *rethor*. Umro je relativno mlad (47 godina) 3. kolovoza 1748. u Remetama, kao definator hrvatske pavlinske redodržave.

¹⁵ Stanislav *Kovačić* (1718–1760), Hrvat iz Varaždina. Zavjete je položio 20. listopada 1735. kao *rethor* sa 17 godina. Stekao je naslov doktora bogoslovlja. Bio je profesor, prior samostana i definator provincije. Umro je u Lepoglavi. Usp. *Liber vitae et mortis (...)*, s.a.; M. TUMPIĆ, *Pavlini Varaždinci*, Rim, 1966, 11 (separat).

¹⁶ Gabrijel *Passero*, Hrvat iz Zagreba. Položio je redovničke zavjete 23. listopada 1742. sa 19 godina kao *logicus*. Bio je *doctor theologiae*, obnašao je službu tajnika generala Reda. Umro je u Remetama 12. kolovoza 1772. kad je imao 49 godina. Usp. *Catalogus vivorum (...)*, 18; *Cath. mortuorum (...)*, 100; *Liber vitae et mortis*.

nom jednaka, dobro sačuvana, tvrdo uvezana. U jasnogorski samostan jamačno su ih prenijeli mladi poljski redovnici koji su se školovali u našim pavlinskim samostanima (spominju se Lepoglava i Ulimje). Koliko mi je poznato, djela spomenuta ovdje nisu dosad zabilježena, a podaci o njima mogu poslužiti za obradu pojedinih pisaca i njihovih djela.¹⁷

Među povijesnim spisima posebnu skupinu u jasnogorskoj knjižnici (kratica BCM) čine *Acta Provinciae Poloniae*, deset svezaka, tvrdo uvezanih, latinskim jezikom, ali različitim rukopisom ispisanih, s nejednakim brojem stranica (paginacija u nekim svescima obavljena je naknadno olovkom). U prekratkom vremenu pokušao sam prelistati i djelomično pročitati one knjige u kojima sam tražio podatke i dopune o Nikoli Staszewskom, Martinu Borkoviću, Pavlu Ivanoviću – o razdoblju pavlinske obnove u 17. stoljeću (*Acta Provinciae Poloniae* ab ann. 1647; tom. III),¹⁸ zatim o Emeriku Esterházyu (katkad: Eszterházy), Ivanu Kristolovcu (Kristolovetz), Stjepanu Demšiću i zbivanjima u Redu prvih godina 18. stoljeća (*Acta Provinciae ...* ab 1703, tom. VI).¹⁹ U VII. svesku spomenutih *Acta Provinciae ...* (ab 1719) zabilježen je naslov I. Kristolovca "Pater Ordinis" za zasluge koje je učinio za Red (str. 245–246).²⁰ Isti je naslov ponio i Gašpar Malečić, kako je zabilježeno u svesku koji počinje 1678. "praesidentia Rev. P. Augustini Benkovics (...) prioris generalis".²¹ Pozornije sam dakle čitao bilješke o istaknutim hrvatskim pavlinima koji su obnašali poglavarske službe, o pojedinim našim pavlinskim zajednicama, što znači od III. do VIII. sveske ljetopisnih, povijesnih rukopisnih knjiga *Acta Provinciae Poloniae* (Bibliotheca Claromontana, Nr. 534, 535, 536, 537, 538). Osim obilja bilježaka iz spomenutih knjiga kojima nije mjesto u ovom radu, treba se nadati temeljitom proučavanju građe koje *Acta Provinciae* nude čitateljima.

U čenstohovskom samostanu, knjižnici, riznici i blagovalištu brojne su slike istaknutih pavlina koji su tijekom stoljeća svojom službom Redu, pojedinim narodima i znanosti zaslužili priznanje da im se subraća redovnici sjećaju lika. Prvi put su mađarski pisci i umjetnici pokušali otkriti svojim sunarodnjacima i svijetu slike čenstohovskoga pavlinskog samostana koji su "mađarski umjetnički spomenici".²² U knjizi velikog formata, na 83 stranice, nastojao je sastavljач knjige Sándor Nyári

---

¹⁷ Bilješke o rukopisima spomenutim u ovom radu mogu i trebaju imati još i drugih pojedinosti koje će pridonijeti boljoj prepoznatljivosti. Posao očekuje zaljubljenike u našu baštinu.

¹⁸ U spomenutom III. sv. *Acta Provinciae* (...) ubilježen je na str. 419–420 *Epistola Rev. P. Generalis fratris Martini Borkovich* exhortantia ad fratres Ordinis sui in Provincia Polonia pro observantia regulari (29. srpnja 1658).

¹⁹ Na str. 464 spomenutoga VI. sv. zabilježio je nepoznati pisar i ljetopisac pripomenuo: "Hic iam calamus meus cum officio cessat..."

²⁰ U VII. sv. *Acta Provinciae* (...), str. 246, zabilježen je izbor Andrije MUŽARA za prokuratora Reda. Zatim je riječ o doktoratima i njihovu stjecanju. Na str. 1147 ss zabilježen je izbor Stjepana DEMŠIĆA za generala Reda, itd.

²¹ Na str. 827 spomenutog sveska zabilježeno je o Generalnom kapitolu i diobi ugarske provincije, ustanovi hrvatske redodržave te mišljenje poljskih pavlina o nezavisnoj, samostalnoj hrvatskoj redovničkoj pokrajini.

²² Sándor NYÁRI, *A czenstochowai pálos kolostor és magyar műemlekei*, Budapest, 1901.

na mađarskom i francuskom jeziku (usporedno) predstaviti čitateljima slike za koje je držao da su mađarski umjetnički spomenici. Među njima su se našle i slike našega pavlina Jurja Martinuševića (Martinuzzi) Utišinovića i zagrebačkog biskupa Vuka (Wolfgangus). U nas su djelomično iz spomenute knjige a dijelom i neke novije slike o kardinalu Bratu Jurju Utišinoviću objelodanjene u povodu 500. obljetnice velikoga i istaknutoga pavlina, koji je isticao da je "Infans Croatiae". U *Zborniku*, koji je tada tiskan, spomenuta je slika negdašnjeg priora čenstohovskog samostana Brata Jurja kako u naručju drži maloga Zapolju, a dječak je naslonio glavu na pavlina kao da traži zaštitu.²³ Nažalost, takvu sliku nisam pronašao. Držim da je netko prenio krivu obavijest o slici koja se nalazi na hodniku starog dijela samostana (iz vremena A. Kordeckoga) između sobe br. 61 i 62. Ondje je naime slika koja doduše predstavlja biskupa Jurja, ali biskupa Njitre (Fr. Georgius, eppus Nitriensis...), koji drži u naručju dijete Isusa sa sitnom zemaljskom kuglom u ručici.

Slike naših ljudi u čenstohovskom samostanu koje sam uspio zabilježiti:

a) U predvorju samostanske knjižnice (Bibliotheca) –

1. *Nicolaus Benger* – ulje na platnu, vel. 70 x 90 cm, četvrtasti, raskošni pozlaćeni okvir;

2. *Andreas Musar* (Mužar) – ulje na platnu, vel. 60 x 70 cm, četvrtasti pozlaćeni okvir.

b) Na samostanskim hodnicima (korytarzi klasztorny) –

1. *Juraj Martinušević Utišinović*

Tekst: F. Georgius Martinusius primum Ordiniws Generalis deinde episcopus Vesprimensis et S.R.E. cardinalis regni Ungariae thesaurarius et gubernator, a perfidis occisus. Vindicante Deo caedem innocens declaratus

Ao 1551

Ulje na platnu, vel. 1 m x 1,30 m, širok drveni okvir. Slika se nalazi u hodniku, na I. katu.

2. *Stjepan, biskup srijemski*²⁴

Tekst: F. Stephanus, Ordinis Generalis, in episcopatu sirmiensi, vitam agens regularem, praemium in caelis recepit

A. 1577

Ulje na platnu, šir. 1 m, vis. 1 m 30 cm, širok drveni okvir. Slika se nalazi na II. katu, u hodniku.

c) U samostanskom blagovalištu (Refektarz)

1. *Slika zagrebačkog biskupa Wolfgang/Vuka de Gyulaya* (uz još dvojicu pavlina)²⁵

²³ Smiljana RENDIĆ, Što bi se potvrdilo kanonizacijom Jurja Utišinovića, *Zbornik Kardinala Utišinovića*, Miljevci, 1982, 99.

²⁴ Kao vrhovni poglavar Reda spominje se *Stjepan V. Trnavski* od 1576. do 1593. Njega je naslijedio Šimun BRATULIĆ od 1593. do 1611. Kao što je poznato, obojica su bili biskupi. Stjepan nije bio rezidencijalni. Usp. E. KISBÁN, *nav. dj.*, 240, 436. – F. OROSZ, *Synopsis annalium eremi-coenoliticorum ff. eremitarum S. Pauli I. eremitaie*, Sopronii, 1742, 291, 330, 367. – J. BUTURAC-A. IVANDIJA, *Povijest Katoličke crkve među Hrvatima*, Zagreb, 1973, 136.

²⁵ Usp. J. BUTURAC-A. IVANDIJA, *nav. dj.*, 333. Pisci ga spominju samo u popisu zagrebačkih biskupa, ali im manjkaju u tekstu na str. 174–175 biskupi Wolfgang/Vuk de Gyulay

Tekst: Fr. Michael/Fr. Augustinus Fr. Wolfgangus invicem pietate, et doctrina eos promovente ad catedram zagrabiensem in qua quisquillorum, illorum, exemplar veri pastoris exhibit, et sanctitate praeluxit

Ulje na platnu, šir. 1 m, vis. 1 m 30 cm, širok drveni okvir. Slika u blagovalištu, uz glavni ulaz (desno).

Pripomena: Mihovil (1296–1303), Augustin (1303–1322), Vuk/Wolfgang, biskup od 1548–1550.

d) U samostanskom je muzeju slika *zagrebačkih mučenika*: ulje na platnu, šir. 90 cm, vis. 1 m 29 cm, jednostavan drveni okvir (o veličini slike dopuštam korekcije, jer je mjerenje obavljeno u hitnji zbog posjetitelja).

Prekratko vrijeme boravka u Czestochowi nije dopuštalo temeljitiji pregled svih slika izloženih po samostanskim hodnicima, zajedničkim dvoranama te bazilici i kapeli s likom jasnogorske milosne Gospe. Slike koje sam zabilježio nastale su najvjerojatnije u četvrtoj četvrtini 17. stoljeća; slike po hodnicima jamačno je radila ista ruka.

4. Na povratku u domovinu zadržao sam se ponovno u Krakówu, gdje sam proučio knjigu *Commentaria in Cantica canticorum Salamonis* R.P.F. Gregorii Coelii Pannonii (...), Viennae Austriae, 1681.²⁶ Knjiga je posvećena celsissimo ac reverendissimo principi Georgio Szelepcheny, archiepiscopo strigoniensi, ima 306 str. i k tome dva indeksa: 10 + 22 str. Od dva crkvena cenzora jedan je bio Gašpar Malečić. Djelo je objelodanjeno sto trideset i tri godine nakon piščeve smrti. Pisac na temelju obilatih citata tumači Salomonovu poznatu i jedinstvenu pjesmu u želji da čitatelja potakne na pobožnost prema Bl. Djevici Mariji. Sadržajem knjige Grgura Panonca Celijskog služili su se brojni mariolozi i marijanski pisci.

* * *

Skromne bilješke s puta u Poljsku, u Kraków i Czestochowu, imenovao sam prinosom povijesti naših pavlina. Nepotpune i manjkave mogu pomoći i potaći istraživanje građe o nama pohranjene u poljskim arhivima. U to uvjeravaju spisi, slike i knjige u krakovskim i čenstohovskim pavlinskim knjižnicama i pismohranama. Istraživanje i proučavanje pomoglo bi ne samo poznavanju povijesti pavlina općenito, naših posebice, nego bi pridonijelo upoznavanju Hrvata i Poljaka, koji su imali zajedničkih odrednica svojih povijesti, zajednička obilježja svojih borbi za slobodan i samostalan život. O tome sam razmišljao dok sam listao fotokopiju knjižice *Regina Martyrum* (...) našega Nikole Bengera²⁷, pavlinskog povjesničara i

i Pavao II. *Gregorijanac* (1550–1557). E. KISBÁN, *nav. dj.*, 240 među biskupima pavlinima ne spominje De Gyulaya.

²⁶ *Grgur Panonac Celijski* (Gregorius Coelius Pannonius) bio je sin virovitičkog nadžupana, koji se školovao u inozemstvu i bio je nadaleko poznat po svojoj učenosti. Umro je 1548. kao prior pavlinskog samostana na Celiju u Rimu. – Usp. E. KISBÁN, *nav. dj.*, 157, 188, 335, 336, 337, 371.

²⁷ Puni naslov glasi: *Regina Martyrum innumeris gratiis, Dei Mater dolorosa Maria. Crisiensis urbis urbs refugii, afflictorum locus asyli et solatii, sive Historica expositio ortus, progressus et miraculorum Thaumaturgae Statuae B. V. Dolorosae, Crisii ad fluvium Corusca erectae... conscripta per P. F. Nicolaum Benger ord. s. Pauli primi Eremitae sacerdotem. Anno 1730.* – Usp. A. SEKULIĆ, *Remete*, Zagreb, 1986. 78–79.

pisca. Dobrotom mojih domaćina, fotokopiju Bengerova djela ponio sam kao dar i uspomenu na dane koji su bili lijepi, pomalo naporni, ali bogati.

ZUSAMMENFASSUNG

BEITRAG ZUR GESCHICHTE DER KROATISCHEN PAULINER

Der Verfasser verbrachte einige Tage (im April 1988) in zwei pauliner Klöster – in Krakau und in Czestochowa. Im dortigen Archiv durchprüfte er die ersten Bände (10) der *Acta Provinciae Poloniae* und machte ein Verzeichnis der Handschriften (theol. phil. Werke) von etlichen kroatischen Paulinern: B. Tekessa, P. Hercigonja, V. Grubač, F. Galović, F. Valenteković, St. Kovačić und G. Passero. In Krakau sind auch die Werke von M. Streska, *Annalium Ordinis s. Pauli (...)* und G. Coelius Pannonius, *Commentaria in Cantica canticorum (...)* aufbewahrt. In der Kunstsammlung auf der Jasna Góra befinden sich Ölgemälde (unbekannter Meister) die Georg Martinušević Utišinović, zagreber Bischof Wolfgang de Gyulay, sirmischer Bischof Stefan, Zagreber Martyrer, Nikolaus Benger und Andreas Mužar darstellen.

Alles hier Erwähnte im Archiv, in der Bibliothek und in der Kunstsammlung auf der Jasna Góra ist ein unschätzbares Material zur Erkenntnis der wahren und unverfälschten Geschichte Kroatiens.